

ANA TEMA¹

5 ve 34. maddeler

5. madde Kapsamındaki Şikâyetler Yönünden Mağdur Statüsü ve Yerel Mahkemeler Tarafından İhlalin Tazmini/Kabulü

(Son güncelleme: 31 Ağustos 2025)

Giriş

Mahkeme, 5. madde kapsamındaki şikâyetler yönünden mağdur statüsüne ilişkin inceleme yaparken, yalnızca tazminata hükmetmenin genellikle yeterli bir giderim sağlamadığını tespit etmiştir. Yerel mahkemeler, başvuruların bu hüküm kapsamındaki şikâyetlerini değerlendirmeli ve/veya bu hükmün ihlal edildiğini açıkça veya zımnen kabul etmelidir. Ancak, bazı durumlarda, Mahkeme, 5. maddenin ihlal edildiğinin yerel mahkemeler tarafından yeterince kabul edildiği şeklinde bir çıkarıma, davanın koşullarına ilişkin genel bir değerlendirme sonucunda ulaşabileceği kanaatine varmıştır.

Bu ana tema, Mahkemenin bu tür durumlarda benimsediği yaklaşımın inceliklerini belirlemeyi ve analiz etmeyi amaçlamaktadır.

İçtihatın Doğan İlkeler

Genel bir kural olarak, başvuran lehine alınan bir karar veya tedbir, Sözleşme'nin ihlal edildiğinin ulusal makamlar tarafından açıkça ya da esas itibarıyla kabul edilmediği ve ardından uygun bir giderim sağlanmadığı sürece, başvuranın “mağdur” statüsünü ortadan kaldırmak için prensipte yeterli değildir (*Dalban/Romanya* [BD], 1999, § 44; *Scordino/İtalya (no. 1)* [BD], 2006, §§ 179-180). Sağlanan giderim, uygun ve yeterli olmalıdır. Ancak bu koşullar yerine getirildiği takdirde, Sözleşme'nin koruma mekanizmasının ikincil niteliği, bir başvurunun incelenmesine engel teşkil edebilir (*Rooman/Belçika* [BD], 2019, §§ 129 ve 132; *Selahattin Demirtaş/Türkiye (no. 2)* [BD], 2020, §§ 218 ve 220).

Mahkeme, hukuka aykırı tutuklama bağlamında, genellikle, yargılamanın sona ermesi veya beraat kararı verilmesi nedeniyle tazminat ödenmesinin, başvuruların 5. madde kapsamındaki şikâyetlerine ilişkin bir değerlendirme yapılmadığı ve/veya bu şikâyetlerin yeterince kabul edilmediği durumlarda, 5. madde kapsamındaki ihlaller için giderim teşkil edemeyeceği sonucuna varmıştır (*Labita/İtalya* [BD], 2000, §§ 143-144; *Dubovtsev ve Diğerleri/Ukrayna*, 2021, § 68, ve burada yapılan diğer atıflar). Dolayısıyla, sadece tazminata hükmedilmesi, tutuklamanın Sözleşme'nin 5. maddesinin koşullarına uygun olmadığını ulusal makamlar tarafından tespit edildiği anlamına gelmez (*Labita/İtalya* [BD], 2000, § 143; *Lyubushkin/Rusya*, 2015, §§ 49-52).

5. maddenin 3. fıkrasına aykırılığın açıkça ya da zımnen uygun şekilde kabul edilmediği durumlarda, tazminat miktarının belirlenmesinde yalnızca tutukluluk süresinin dikkate alınması yeterli görülmemiştir (*aynı kararda*).

Ancak, Mahkeme, bazı durumlarda, 5. maddenin ihlal edildiğinin ulusal makamlar tarafından yeterince açık bir şekilde kabul edildiği şeklinde bir çıkarıma, davanın koşullarına ilişkin genel bir değerlendirme sonucunda

¹ Bu belge Yazı İşleri Müdürlüğü tarafından hazırlanmış olup Mahkeme açısından bağlayıcı değildir. Tercümesi, Avrupa Konseyi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin onayı ile yayımlanmıştır ve sadece Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığının sorumluluğu altındadır.

ulaşılabilirliğini belirterek bu yaklaşımdan ayrılmıştır (*Dimo Dimov ve Diğerleri/Bulgaristan*, 2020, § 54; *Dubovtsev ve Diğerleri/Ukrayna*, 2021, §§ 59-61; *Shipovikj/Kuzey Makedonya* (k.k.), 2021, §§ 50-51). Bu kapsamda, söz konusu hakkın niteliği, ulusal makamların kararlarında ileri sürdükleri gerekçeler ve karar sonrasında olumsuz sonuçların başvuran açısından devam edip etmediği hususu incelenebilir (*Scensnovicius/Litvanya*, 2018, § 89). Örneğin, yargılamanın aşırı uzun sürdüğünün kabul edilmesi, tutukluluk süresinin aşırı uzun olduğu konusunda yeterli bir kabul olarak değerlendirilebilir (*aynı kararda*, § 91; karşılaştırınız, *Malkov/Estonya*, 2010, § 41). Ayrıca, ulusal bir mahkemenin özgürlükten yoksun bırakmanın yasallığına ilişkin olarak vardığı sonuçlar, başvuranın 5. maddenin 3. fıkrası kapsamındaki haklarının ihlal edildiğinin en azından esas itibarıyla kabul edildiği anlamına gelebilir (*Bulaç/Türkiye*, 2021, § 51; *İlker Deniz Yücel/Türkiye*, 2022, § 71).

Ayrıca, başvuranın tutukluluk süresinin aşırı uzun olduğunun, tazminat miktarının belirlenmesi sürecinde dahi olsa esas itibarıyla kabul edilmesi, bu amaçlar bağlamında yeterli görülebilir. Yargılamanın sona ermesine veya beraat kararına dayanak teşkil eden hukuki temellere dayanılarak tazminata hükmedilmiş olması, ihlalin varlığı yeterince kabul edildiği sürece, bu bağlamda özel bir önem taşımamaktadır (*Dimo Dimov ve Diğerleri/Bulgaristan*, 2020, § 54; *Shipovikj/Kuzey Makedonya* (k.k.), 2021, §§ 50-51). Tazminatın niteliği ve miktarı ile ulusal mahkemelerce tazminata hükmedilirken dayanan gerekçeler, bir ihlalin varlığının yeterince kabul edilip edilmediğine dair Mahkemenin değerlendirmesinde eşit derecede önemli faktörler olarak görülebilir (*aynı kararda*).

Ayrıca, Mahkeme, sağlanması gereken giderimin “uygun” ve “yeterli” niteliğinin, özellikle de Sözleşme kapsamındaki söz konusu ihlalin niteliği dikkate alınarak, davanın tüm koşullarına bağlı olduğunu belirtmiştir (*Selami ve Diğerleri/Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti*, 2018, §§ 95-96; *Shipovikj/Kuzey Makedonya* (k.k.), 2021, § 48). Genel olarak, uygun ve yeterli bir giderim, tazminata hükmedilmesini gerektirir (*Moskovets/Rusya*, 2009, § 50). Ancak, iddia edilen ihlalin yerel mahkemeler tarafından kabul edilmesi tek başına yeterli giderim teşkil etmez (*Radonjic ve Romic/Sirbistan*, 2023, § 49). Mahkeme, hükmedilen tazminat miktarının yeterli olup olmadığını değerlendirirken, hukuka aykırı tutuklama bağlamında benzer durumlarda kendi uygulamasını dikkate alacaktır (*Staykov/Bulgaristan*, 2006, §§ 91-92; *Vedat Doğru/Türkiye*, 2016, §§ 39-40; *Bilal Akyıldız/Türkiye*, 2020, § 42). Bununla birlikte, uygun giderim mutlaka maddi tazminat anlamına gelmez; başvurana verilen cezada indirim yapılması da yeterli bir giderim olarak değerlendirilebilir (*Scensnovicius/Litvanya*, 2018, § 92; *Porchet/İsviçre* (k.k.), 2019, §§ 21-26; karşılaştırınız *Malkov/Estonya*, 2010, § 40).

Kayda Değer Örnekler

- *Selahattin Demirtaş/Türkiye (no. 2)* [BD], 2020 – Mahkeme, Anayasa Mahkemesinin, başvuranın tutukluluk halinin devamına ilişkin kararların yetersiz gerekçelere dayandığı yönündeki tespitinin, başvuran hakkındaki ilk tutuklama kararının 5. maddenin 3. fıkrasına aykırı olduğu şeklinde bir tespitle aynı etkiye sahip olmadığı kanaatine varmıştır. Bu nedenle, söz konusu hükümlerle korunan hakkın ihlal edildiğinin kabul edilmediğini belirtmiştir (§ 222) – *mağdur statüsü kabul edilmiştir*.
- *Staykov/Bulgaristan*, 2006 –Ulusal mahkemenin, tazminata hükmederken, başvuranın tutukluluk süresinin aşırı uzun olduğunu kısaca da olsa belirttiği ifade edilmiştir. Ayrıca, hükmedilen tazminat miktarının, başvuran açısından uygun ve yeterli bir giderim teşkil ettiği sonucuna varılmıştır (§§ 90-93) – *mağdur statüsü ortadan kalkmıştır*.
- *Malkov/Estonya*, 2010 – Yerel mahkemenin, kararında, başvuranın tutukluluk süresinin uzunluğundan bahsettiği, ancak bunu, ceza yargılamasının süresinin makul olmadığı sonucuna varmak için yaptığı belirtilmiştir. Ayrıca, başvuranın cezasında yapılan indirim, Sözleşme’nin 5. maddesinin ihlali açısından yeterli bir giderim olarak kabul edilmemiştir (§ 41) – *mağdur statüsü kabul edilmiştir*.
- *Shkarupa/Rusya*, 2015 - Yerel mahkeme, kararında 5. maddeye atıfta bulunmuş, ancak başvuranın tutukluluğunu, bu hükme aykırı olduğu için değil, başvuranın beraat ettiği gerekçesiyle hukuka aykırı bulmuştur. Tutukluluk süresi, tazminat miktarının hesaplanmasında dikkate alınmış, ancak kararda, tutukluluk süresinin aşırı uzun olduğunun veya başvuranın tutukluluk halinin devamına ilişkin kararların ilgili ve yeterli gerekçelere dayanmadığının kabul edildiğine dair herhangi bir ifadeye yer

verilmemiştir (§ 77) – *mağdur statüsü kabul edilmiştir.*

- *Lyubushkin/Rusya*, 2015 - Yerel mahkeme, başvuranın manevi tazminat talebini kabul ederken, tutukluluğunu Sözleşme'nin 5. maddesinin 3. fıkrası kapsamındaki gerekliliklere aykırı olduğu için değil, beraat etmiş olması nedeniyle hukuka aykırı bulmuştur. Başvuranın tutukluluk süresi, sadece tazminat miktarının hesaplanmasında dikkate alınmış, ancak kararda, tutukluluk süresinin aşırı uzun olduğunun veya başvuranın tutukluluk halinin devamına ilişkin kararların ilgili ve yeterli gerekçelere dayanmadığının açıkça veya zimnen kabul edildiğine dair herhangi bir ifadeye yer verilmemiştir (§ 51) – *mağdur statüsü kabul edilmiştir.*
- *Scensnovicius/Litvanya*, 2018 - Mahkeme, başvuranın uzun bir süre tutuklu kaldığı ve ceza yargılamasının süresinin makul olmadığı yönündeki tespiti atıfta bulunarak, Sözleşme'nin 5. maddesinin ihlal edildiğinin yerel mahkeme tarafından yeterince kabul edildiğine hükmetmiştir. Ayrıca, verilen ceza indirimi, yeterli bir giderim olarak değerlendirilmiştir (§§ 90-92) - *mağdur statüsü ortadan kalkmıştır.*
- *Dimo Dimov ve Diğerleri/Bulgaristan*, 2020 - Mahkeme, iç hukuktaki yerleşik içtihadı göre, ceza davasının düşmesinin aynı zamanda tutukluluğu da hukuka aykırı hale getirdiğini ve somut davanın koşullarında, Sözleşme'nin 5. maddesinin 3. fıkrası kapsamında tutukluluk süresinin aşırı uzun olduğunun Yargıtay tarafından esas itibarıyla kabul edildiğini belirtmiştir. Tazminatın niteliği ve miktarı da uygun ve yeterli bulunmuştur (§§ 54-55) - *mağdur statüsü ortadan kalkmıştır.* Ancak, Mahkeme, bu davada, 5. maddenin 4 ve 5. fıkraları kapsamındaki şikâyetlerin yerel mahkemeler tarafından açıkça veya zimnen ele alınmamış olması nedeniyle, başvuranın bu şikâyetler bağlamında mağdur statüsünün ortadan kalkmadığına hükmetmiştir (§ 58).
- *Bilal Akyıldız/Türkiye*, 2020 – Mahkeme, yerel mahkeme tarafından, başvuranın tutukluluğunun haksız olduğuna karar verildiğini ve yalnızca beraat kararı üzerine tazminata hükmedildiğini, ancak başvuran hakkındaki tutuklama kararının usul bakımından hatalı olup olmadığını ya da başvuranın isnat edilen suçu işlediğine dair makul bir şüpheye dayanıp dayanmadığının incelenmediğini belirtmiştir. Ayrıca, Mahkeme, manevi tazminat olarak hükmedilen miktarın, hukuka aykırı tutuklulukla ilgili benzer davalarda hükmedilen miktarlarla kıyaslandığında son derece düşük olduğunu değerlendirmiştir (§ 42) – *mağdur statüsü kabul edilmiştir.*
- *Dubovtsev ve Diğerleri/Ukrayna*, 2021 - Başvuranların tutukluluğuna onay veren hâkimler hakkındaki (başvuranlar tarafından başlatılan) disiplin soruşturmaları sonucunda, hâkimlerden birinin hukuka aykırı eylemlerinin başvuranlardan bazılarının haksız olarak tutuklanmasına yol açtığı tespit edilmiştir. Mahkeme, bu durumu, başvuranların tutukluluğunun hukuka aykırı ve keyfi olduğunun yeterli bir kabulü olarak değerlendirmiştir (§§ 60-61). Ayrıca, başvuranların tazminatın yeterliliğine itiraz etmemiş olmaları da dikkate alınmıştır (§ 62) – *mağdur statüsü ortadan kalkmıştır.*
- *Shipovikj/Kuzey Makedonya* (k.k.), 2021 - Suçlamaların düşmesi üzerine tazminat verilmesine ilişkin yasal hükümler uyarınca tazminata hükmedilmiş olsa da, Mahkeme, yerel mahkemelerin tespitleri kapsamında başvuranların tutukluluğunun haksız olduğunun açık bir şekilde kabul edildiği kanısına varmıştır. Mahkeme, özellikle, hükmedilen tazminatın kapsamlı oluşuna dikkat çekmiş ve başvuranlar açısından "manevi zarar veren tüm etkilerin" ve "davanın tüm koşullarının" bu kapsamda dikkate alındığını vurgulamıştır. Mahkeme, suçlamalarının düşmesi nedeniyle hükmedilen tazminatın, başvuranların haksız yere özgürlüklerinden yoksun bırakılmaları sonucunda hak kazanabilecekleri herhangi bir tazminattan ayrı düşünülmemeyeceğini belirtmiştir (§§ 50-51). Ayrıca, hükmedilen maddi tazminatın da yeterli olduğu değerlendirilmiştir (§§ 52-53) – *mağdur statüsü ortadan kalkmıştır.*
- *Bulaç/Türkiye*, 2021 – Yerel mahkemenin, özgürlükten yoksun bırakma tedbirinin yasallığına ilişkin vardığı sonuçlar, başvuranın 5. maddenin 3. fıkrası kapsamındaki haklarının ihlal edildiğinin en azından esas itibarıyla kabul edildiğini göstermektedir (§ 51). Ancak, Mahkeme, başvuranın tutukluluk süresinin uzunluğunu dikkate alarak, hükmedilen tazminatın, davanın koşulları açısından açıkça yetersiz olduğu sonucuna varmıştır (§ 53; ayrıca bk. *İlker Deniz Yücel/Türkiye*, 2022, §§ 71-74) – *mağdur statüsü kabul edilmiştir.*
- *Yapıquan/Türkiye* (k.k.), 2022 - Anayasa Mahkemesinin özgürlükten yoksun bırakma tedbirinin yasallığına ilişkin vardığı sonuçlar, 5. maddenin ihlal edildiğinin açık bir şekilde kabulü anlamına

gelmektedir (§§ 78-79). Verilen tazminat, benzer durumlarda Mahkemenin hükmedebileceği miktardan düşük olmasına rağmen, davanın özel koşulları nedeniyle açıkça orantısız bulunmamıştır. Zira bu davada, başvuranın dış dünyayla sınırsız şekilde iletişim kurmasına ve tutuklu bulunduğu yerdeki olanaklardan yararlanmasına izin verilmiş ve tıbbi bakım imkânı kısıtlanmamıştır (§ 81) – *mağdur statüsü ortadan kalkmıştır*.

- *Radonjic ve Romic/Sırbistan*, 2023 - Anayasa Mahkemesi, 5. maddenin 3. fıkrasının ihlal edildiğini kabul etmiş, ancak manevi tazminata hükmetmemiştir. İç hukukta yeterli tazminat talep etmek amacıyla başvurulabilecek açık ve yerleşik bir yol bulunmamaktadır (§§ 48-52) – *mağdur statüsü kabul edilmiştir*.
- *Bryan ve Diğerleri/Rusya*, 2023 –Devletlerarası bir uyuşmazlıkta varılan uzlaşma sonucunda başvuranlar lehine hükmedilen tazminat, başvuranların haklarının ihlal edildiğine dair bir kabulün söz konusu olmaması nedeniyle yeterli görülmemiştir. Başvuranların durumuyla doğrudan ilgili olmayan genel bir af neticesinde ceza yargılamasının sona erdirilmesi, bu tür bir kabulün kanıtı olarak değerlendirilmemiştir (§ 45) – *mağdur statüsü kabul edilmiştir*.
- *Romanov ve Diğerleri/Rusya*, 2023 - Başvuranlardan biri lehine, özgürlüğünden hukuka aykırı olarak yoksun bırakılmış olması nedeniyle hükmedilen 27 avro tutarındaki tazminatın, uygun ve yeterli bir giderim teşkil etmediği belirtilmiştir (§ 86) – *mağdur statüsü kabul edilmiştir*.
- *Spisak/Çek Cumhuriyeti*, 2024 – Başvuranın tutukluluk süresinin tamamının, verilen hapis cezasından otomatik olarak düşürülmesi işleminin, doğrudan ya da esas itibarıyla 14. madde ile bağlantılı olarak 5. maddenin ihlaline dayalı olmadığı belirtilmiştir (§ 51) – *mağdur statüsü kabul edilmiştir*.

Ek Atıflar

İçtihat rehberleri:

- [Kabul Edilebilirlik Rehberi](#)
- [5. madde Rehberi – Özgürlük ve Güvenlik Hakkı](#)

Diğer ana temalar:

- [Kısa Süreli Tutukluluklar \(5. madde\)](#)
- [Doğrudan Mağdurun Ölümü Durumunda Yakınlarının \(Dolaylı Mağdurların\) Mahkemede Dava Açma Yetkisi \(Madde 34/35\)](#)
- [Doğrudan Mağdurun Ölümü Durumunda Temsilcilerinin Mahkemede Dava Açma/Takip Etme Yetkisi \(Madde 34/35\)](#)
- [Özgürlükten Yoksun Bırakma Kavramı \(5. madde\)](#)

BAŞLICA İÇTİHAT ATIFLARI

Emsal Dava:

- *Labita/İtalya* [BD], no. 26772/95, AİHM 2000-IV (mağdur statüsü kabul edilmiştir)
- *Rooman/Belçika* [BD], no. 18052/11, 31 Ocak 2019 (mağdur statüsü kabul edilmiştir)
- *Dimo Dimov ve Diğerleri/Bulgaristan*, no. 30044/10, 7 Temmuz 2020 (5. maddenin 3. fıkrası kapsamındaki şikâyetle ilgili olarak mağdur statüsü ortadan kalkmıştır, 5. maddenin 4 ve 5. fıkraları kapsamındaki şikâyetlerle ilgili olarak mağdur statüsü kabul edilmiştir)
- *Dubovtsev ve Diğerleri/Ukrayna*, no. 21429/14 ve 9 diğer başvuru numarası, 21 Ocak 2021 (Dokuz başvuran yönünden mağdur statüsü ortadan kalkmıştır, diğer başvuranlar yönünden mağdur statüsü kabul edilmiştir).

5. madde Kapsamındaki Diğer Davalar:

- *Staykov/Bulgaristan*, no. 49438/99, 12 Ekim 2006 (mağdur statüsü ortadan kalkmıştır)
- *Moskovets/Rusya*, no. 14370/03, 23 Nisan 2009 (mağdur statüsü kabul edilmiştir)
- *Malkov/Estonya*, no. 31407/07, 4 Şubat 2010 (mağdur statüsü kabul edilmiştir)
- *Shkarupa/Rusya*, no. 36461/05, 15 Ocak 2015 (mağdur statüsü kabul edilmiştir)
- *Lyubushkin/Rusya*, no. 6277/06, 22 Ekim 2015 (mağdur statüsü kabul edilmiştir)
- *Vedat Doğru/Türkiye*, no. 2469/10, 5 Nisan 2016 (mağdur statüsü kabul edilmiştir)
- *Selami ve Diğerleri/Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti*, no. 78241/13, 1 Mart 2018 (mağdur statüsü kabul edilmiştir)
- *Scensnovicius/Litvanya*, no. 62663/13, 10 Temmuz 2018 (mağdur statüsü ortadan kalkmıştır)
- *Porchet/İsviçre* (k.k.), no. 36391/16, 8 Ekim 2019 (mağdur statüsü ortadan kalkmıştır)
- *Bilal Akyıldız/Türkiye*, no. 36897/07, 15 Eylül 2020 (mağdur statüsü kabul edilmiştir)
- *Selahattin Demirtaş/Türkiye (no. 2)* [BD], no. 14305/17, 22 Aralık 2020 (mağdur statüsü kabul edilmiştir)
- *Shipovikj/Kuzey Makedonya* (k.k.), no. 77805/14 ve 77807/14, 9 Mart 2021 (mağdur statüsü ortadan kalkmıştır)
- *Bulaç/Türkiye*, no. 25939/17, 8 Haziran 2021 (mağdur statüsü kabul edilmiştir)
- *İlker Deniz Yücel/Türkiye*, no. 27684/17, 25 Ocak 2022 (mağdur statüsü kabul edilmiştir)
- *Yapuquan/Türkiye* (k.k.), no. 70333/16 ve 160/18, 20 Eylül 2022 (mağdur statüsü ortadan kalkmıştır)
- *Radonjic ve Romic/Sırbistan*, no. 43674/16, 4 Nisan 2023 (mağdur statüsü kabul edilmiştir)
- *Bryan ve Diğerleri/Rusya*, no. 22515/14, 27 Haziran 2023 (mağdur statüsü kabul edilmiştir)
- *Romanov ve Diğerleri/Rusya*, no. 58358/14 ve 5 diğer başvuru numarası, 12 Eylül 2023 (mağdur statüsü kabul edilmiştir)
- *Spisak/Çek Cumhuriyeti*, no. 13968/22, 20 Haziran 2024 (mağdur statüsü kabul edilmiştir)